

Eğitim ve Din Eğitimi

Yrd. Doç. Dr. Őükrü KEYİFLİ*

Atıf / ©- Keyifli, Ő. (2013). Eğitim ve Din Eğitimi, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13 (2), 103-126.

Özet- Eğitim ve din eğitimi, her ikisi de davranış geliştirici alanlardır. Eğitimin amaçları ile din eğitiminin amaçları arasında benzerlikler bulunmaktadır. Bu benzerlikten dolayı birbirleri ile işbirliğine açıktırlar. Ancak eğitimin seküler, din eğitiminin teolojik kaynaklı olması, eğitim ile din eğitiminin işbirliği imkânını zaman zaman güçleőtirmektedir. Öyle ki bu güçlük insanın yetiştirilmesi sürecinde, bazı sorunlara yol açmaktadır. İnsanın eğitilmesinde bu problemin açılması için işbirliği imkânlarının ortaya konması gerekir. Bu çalışma, eğitim ile din eğitiminin işbirliği imkânlarını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda konu, eğitim, insan ve eğitim, eğitimin amaçları, din, insan ve din, din eğitimi, din eğitiminin amaçları başlıkları altında, ele alınmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler- Eğitim, din, din eğitimi, din eğitiminin amaçları, insan

§§§

Giriş

Tazimatla başlayan eğitimin modernleőtme sürecinde, medreselerde din eğitiminin durumuna ve yeni açılan Batı tarzı okullarda din eğitiminin konumunun ve niteliğinin nasıl olacağına dair yoğun tartiőmalar baőladı.¹

1839 Tanzimat Ferman'ından sonra, siyasi ve sosyal alanda getirilen yenilikler, maarif alanında da etkili olmuő, özellikle örgün eğitim alanında birçok yeni okul kurulmuőtür². Tanzimat'ın teyidi olan Islahat Fermanı (1856), maarif alanındaki bazı yeniliklerin önünü açmıő; Osmanlı coğrafyasında azınlık ve yabancı okulların açılmalarını

---

* Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Eğitimi Anabilim Dalı, e-posta: sukru.keyifli@deu.edu.tr

¹ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1989. s. 177.

² Akyüz, s.177.

kolaylaştırmış³ ve bu dönemde yeni açılan bazı mekteplerde din derslerine de yer verilmiştir⁴.

Medreselerin dışında, yeni açılan bu okulların programlarında din derslerinin yer alması tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalar din eğitiminin, genel eğitim içinde yer alıp almayacağı hususunda yoğunluk kazanmıştır. Modern okullarda uygulanacak programın medreselerdekinden farklı olması ve programlarda seküler konulara yer verilmesi, toplumun bir kesiminin açılan yeni okulları geleneksel eğitime muhalefet, batı hayranlığı, din karşıtlığı veya “Frenkleşme” olarak görmesine yol açtı. Yeni açılan okulların programında din dersine yer verilmemesi bu okulların açılışını engelleyebilir, geciktirebilir ve dolayısıyla bu okulların amacını gerçekleştirememesi sonucunu doğurabilirdi. Bütün bu tartışmalar, programlarda din dersine yer verilmesi ile birlikte bir nebze de olsa sona ermiş oldu.

Osmanlı toplumunda, modernleşme dönemine kadar eğitim ve öğretim medreselerde, geleneksel biçimde sürdürülmekteydi. Yeni dönemde medreselerin yanında modern mekteplerin açılması ve bu okullarda din dersine yer verilmesi, din eğitiminin genel eğitim içinde yer almasını sağlamıştır. Din eğitiminin genel eğitim içinde yer alması, modern eğitimin verilerinden din eğitiminde de yararlanılabileceği anlayışını beraberinde getirmiştir. Elbette bu yeni durumu kabul edip taraf olanlar olduğu gibi, kabullenemeyen ve karşı çıkanlar da olmuştur. Ülkemizde eğitimle din eğitimi arasındaki ilişki ve iletişim böyle bir süreçte ortaya çıkmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra, eğitimde birliğin sağlanmasını amacıyla 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu'na kadar “mektep-medrese” ikiliği ve bu alanda yapılan tartışmalar devam etmiştir. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'yla medreselerin kapatılması, mektep medrese ikilemini ortadan kaldırırken yeni bir tartışmanın başlamasına da neden olmuştur. Bu da eğitim ile din eğitiminin aynı ortamlarda verilip verilemeyeceği tartışmasıdır. Kimilerince, genel eğitimin amaçları ile din eğitiminin amaçlarının farklı olduğu tezinden hareketle, genel eğitimin içinde yer alacak bir din eğitiminin, genel eğitimin amaçlarını gerçekleştirmesine engel teşkil edebileceği, bu nedenle de din eğitiminin genel eğitimin içinde yer almaması gerektiği savunulmuştur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında başlayan bu tartışmalar günümüze kadar gelmiştir ve bugünde bu görüşün savunucuları ve karşıtları bulunmaktadır. Hatta, tartışmalar zaman zaman, eğitim ve öğretimin uzak, genel ve yakın hedeflerine ulaşmasını engelleyici boyutlara taşınmıştır.

Bugün eğitim de, din eğitimi de birer bilim dalıdır. Din eğitimi, örgün eğitimde ilk ve ortaöğretim kurumlarında ders olarak okutulmaktadır. Ancak eğitim ile din eğitimi

---

³ Abdullah Akın, *Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi*, Ensar Yayınları, İstanbul, 2011, s. 23.

⁴ Zeki Salih Zengin, “Başlangıçtan Cumhuriyet Dönemine Din Eğitimi”, *Din Eğitimi* (Editörler: Mustafa Köylü-Nurullah Altaş) Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 31.

arasında işbirliğinin olamayacağına yönelik yaklaşımın temel varsayımı, eğitimin din eğitimi ile ilişkisinin ya da işbirliğinin, eğitimin amaçlarına ulaşmasını engelleyeceğine yöneliktir. Diğer yandan, din eğitiminin genel eğitim içerisinde verilemeyeceğini düşünenler de bulunmaktadır. Oysa yapılması gereken, eğitimle din eğitiminin işbirliği imkânlarının araştırılması ve bu araştırmanın sonucunda her iki alanın insanın eğitimi sürecine katkılarının sağlanmaya çalışılmasıdır.

Bu bağlamda, insanın eğitimini merkeze alan bir yaklaşımı benimseyerek, eğitim ile din eğitiminin işbirliği imkânlarının tartışılması gerekmektedir. Bu işbirliğinin her iki taraf için de mümkün olup olmadığının ortaya konabilmesi için şu sorulara cevap aranmalıdır:

1. Eğitim ve Din eğitimi Bilimleri, her türlü öğrenme ortamında kendilerinden beklenen amaçları (uzak amaçlar, genel amaçlar, yakın amaçlar) yerine getirmede, yani kendilerini gerçekleştirmede kendi kendilerine yetebiliyorlar mı?

2. Eğitim ve Din Eğitimi, kendilerini gerçekleştirmede işbirliğine ne kadar ihtiyaç duymaktadırlar? Eğitim için din eğitimi, din eğitimi için de eğitim birbirlerine ne ölçüde yakınlık duymaktadırlar?

3. Eğitim ve Din Eğitimi konu, amaç, yöntem vb. açılardan diğer alanlarla işbirliğine açık mıdır?

Bu çalışma, eğitim ile din eğitiminin bireyin eğitilmesi sürecinde işbirliği yapabilme imkânlarının var olduğu varsayımına dayandırılmıştır. Bu varsayımı test etmek üzere, her iki alanın tanımları, insanla ilişkileri ve amaçları bir araya getirilmiş ve sonunda da bu imkânın varlığı ortaya konmaya çalışılmıştır.

1. Eğitim

Kısaca insan yetiştirme süreci olarak tanımlanan eğitim, genel anlamıyla insanın eğitilebilir özelliğinden hareketle, belli amaçlara ulaşmak veya ulaştırmak için yapılan planlı ve kasıtlı etkinlikler şeklinde tanımlanmaktadır⁵. Eğitim-öğretimi mümkün kılan temel faktör, insanın eğitime yatkın özelliklerle dünyaya gelmesidir. İnsanın eğitilebilir özelliklerini eğitimciler kalıtım olarak açıklamaktadırlar.⁶ Kalıtım, bir organizmanın benzeri bir yapı içinde başka organizmalar meydana getirmesine yarayan, düzenli biyolojik oluşumu anlatan bir terimdir.⁷ Kalıtım, biyolojik ve toplumsal olmak üzere ikiye ayrılır. Bireyin içinde yaşadığı toplumsal çevrenin dil, gelenekler ve diğer kültür öğeleri aracılığıyla organizmanın gelişimi üzerindeki etkisine ise toplumsal kalıtım denir.⁸ Eğitim, doğuştan gelen kalıtımsal

⁵ A. Ferhan Oğuzkan, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1981, s. 57.

⁶ İ.Ethem Özgüven, *Bireyi Tanıma Teknikleri*, Pegem Yayınları, Ankara 2002.

⁷ Ruşen Alaylıoğlu-A.Ferhan Oğuzkan, *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*, İnkılâp ve Aka Yayınları, İstanbul, 1976, s. 155.

⁸ R.Alaylıoğlu- A. Ferhan Oğuzkan, s.155.

özelliklerin çevre ile etkileşmesinden sonra ortaya çıkmakta ve insan için bir ihtiyaç haline gelmektedir. Bu etkileşim, eğitimin kalıtım ve çevrenin işlevsel işbirliğini zorunlu kılan fonksiyonel bir faaliyet olmasını sağlamaktadır.

Eğitimin insan üzerinde geliştirici ve yetiştirici işlevlerini yerine getirme sürecinde dikkate almak durumunda olduğu hususların başında onun doğuştan getirdiği özellikleri vardır. Buna eğitimin fitrî yönü denir. Eğitimin fitrî yönünü, insanın gelişmesinin temelini oluşturan yeti ve kabiliyetler oluşturur. Eğitim, bu kabiliyetlerin bilgi, beceri, tutum ve değerler olarak davranışlara dönüşmesini sağlar.⁹ Yani eğitim sayesinde bireyler bazı imkânları elde edebilir hale gelebilmektedir.

Eğitim imkânlarından yeterince yararlanamayan bireylerin, bu “kaliteli” hayata sahip olamayacakları varsayılmaktadır. İnsanın, daha üstün bir yaşama ulaşmasında ona katkı yapan bir süreç olarak kabul edilen eğitimin, insanın eğitilecek yönlerinin çeşitliliği ölçüsünde, tanımlarında da çeşitlilik söz konusudur. Burada biz, eğitim ile ilgili tanımların tamamını aktarmanın güçlüğü göz önünde bulundurarak sadece birkaç tanımı vermekle yetineceğiz.

Eğitim (education) latince “educare” sözcüğünden türetilmiş olup, bu da “yetiştirmek”, “büyütmek”, “geliştirmek” anlamlarına gelir. Eğitim, bugün “kişinin geliştirdiği yetenekler ve tutumlar ile içinde yaşadığı olumlu değerler ve diğer davranış biçimlerinin etkisi altında kişide oluşan süreçlerin tümü¹⁰” yahut “bireyde kendi yaşantıları yoluyla davranış değişikliği meydana getirme süreci”¹¹ gibi tanımları yapılmaktadır.

Bir eğitim kavramı olarak süreç ise “belli bir sonuca ulaşmak veya oluşumu gerçekleştirmek için birbirini izleyen olayların ya da durumların akışı”¹² şeklinde tanımlanmaktadır. Eğitim, öğrenmenin oluşmasını sağlayan parçaların bütünleşmiş halidir. Süreç, öğrenmeyi oluşturan parçaların, önceden tasarlanmış veya belirlenmiş hedeflerin, öğrenme ortamlarında öğrenme ile ilgili unsurların birlikte, bir sistem içinde söz konusu hedeflerin gerçekleşmesi için çalışmasıdır. Süreci oluşturan unsurlar, amaç, öğretme ve öğrenme teknikleri ve değerlendirmedir.

Eğitim, öğrenmeyi meydana getiren süreçlerin ve süreçleri meydana getiren unsurların bir sistem içinde çalışması sonucunda meydana gelen davranışlardır. Bu davranışların insan tarafından kazanılmasını sağlayacak çabalara da yine eğitim denilmektedir. Eğitimin bir süreç özelliği taşıyor olması, bir yönüyle insanın eğitilebilirliğinin de sınırlı olmadığını göstermektedir. İnsanın eğitiminin doğumla başladığını ve ancak

---

⁹ Nurettin Fidan-Münire Erden, *Eğitime Giriş*, Alkım Yayınları, Ankara, s. 12.

¹⁰ Cavit Binbaşıoğlu, *Eğitim Düşüncesi Tarihi*, Binbaşıoğlu Yayınları, Ankara, 1982, s. 2.

¹¹ Münire Erden, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Alkım Yayınları, İstanbul, 1998, s. 14.

¹² M. Erden, s. 19.

ölümle sona ereceğini söylemek mümkündür. Buradan hareketle, insanla eğitim arasında sürekli, hareketli ve fonksiyonel bir ilişkinin varlığından söz edilebilir.

Literatürde sıkça kullanılan bir tanımda Ertürk, davranışçı bir yaklaşımla eğitimi, bireyin doğuştan beraberinde getirdiği gizil güçlerin açığa çıkartılması, geliştirilmesi ve istendik yönde davranış değişikliği meydana getirme süreci¹³ şeklinde tanımlanmıştır. Ertürk'ün bu tanımına göre eğitim, aslında bir davranış kazandırma süreci olarak tanımlanmakta ve belirtilmektedir. Bu sürecin insanı geliştirmede etkili olabilmesi ise, "kasıtlı ve istendik" olmasına bağlanmıştır.

Eğitimin doğrudan veya dolaylı olarak ilişkili olduğu disiplinlerde de çeşitli eğitim tanımları yapılmıştır. Örneğin, eğitim psikolojisinde eğitim, bireyin doğuştan beraberinde getirdiği gizil güçlerin açığa çıkartılması ve geliştirilmesi olarak tanımlanmıştır.¹⁴ Bu tanımda da vurgu, insanın eğitilebilir özelliklerinin olduğuna ve eğitilebilirlik bakımından bir potansiyele sahip bulunduğuna yöneliktir.

Sosyolojiye göre ise eğitim, bireyin yaşadığı toplumda yeteneklerini, tutumlarını ve diğer davranış biçimlerini geliştirdiği süreçlerin toplamı,¹⁵ bir başka ifadeyle, insanı sosyal hayata hazırlayan tüm sosyal süreçlerdir.¹⁶

Eğitim, terbiye anlamında da kullanılmaktadır. Terbiye, Arapça "rab" kökünden türemiş bir kelime olup, artmak ve çoğalmak manasındadır. Terbiye, bir cemiyette yetişmiş neslin henüz yetişmekte olan nesle, fikir ve hislerini vermesi olarak tanımlanır.¹⁷ Rab kelimesinin Kur'an-ı Kerim'de, efendi, sahip, baba gibi anlamlarda kullanılması ve terbiyenin kavramsal içeriğinde yetiştirme ve geliştirmenin bulunması onun eğitim kavramına karşılık olarak kullanılmasına imkân tanımıştır. Aslında terbiye kelimesinin kavramsallaşmasını Kur'an'daki kullanımlar belirlemiştir. Terbiye kavramı Kur'an'daki bağlamıyla kullanıldığında, Allah'ın varlıkları var edip, büyütüp geliştirmesi, halden hale geçirerek mükemmelleştirmesi demektir. Hz. Peygamber'in "*Beni rabbim terbiye etti, ne güzel terbiye etti*"¹⁸ demesi de aynı kullanımı örnekler. İnsanlar için kullanıldığında ise terbiye, insanın Allah'ın vekili olarak bu işi üzerine alması, yani insanın insanı terbiye

¹³ Selahattin Ertürk, *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara, 1997, s. 12.

¹⁴ İbrahim Ethem Başaran, *Eğitim Psikolojisi*, Başaran Yayınları, Ankara, 1990, s.26.

¹⁵ Mahmut Tezcan, *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara, 1997, s. 3.

¹⁶ Gerold L. Gutek, *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar* (Çev. Nesrin Kale), Ütopya Yayınevi, Ankara, 2001, s.5.

¹⁷ Ziya Gökalp, *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri*, MEB Yayınları, İstanbul, 1974, s. 321.

¹⁸ Suyûtî, Calâl'üd-din Abdurrahman b. Ebî Bekir, *Süyûtî, el-Câmiu's-Sağîr*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1992, I, 12.

etmek üzere faaliyetlerde bulunmasıdır. Terbiye kendiliğinden yaratılıştan sahip olunan değil, yetiştirilme sonucu kazanılan bir durumdur¹⁹.

Eğitim alanında yapılan farklı tanımlardan hareketle eğitim, çevresel etkilerin düzenli hale getirilmesiyle, kişinin davranışlarını istenilen yönde değiştirme ve değerlendirme süreci olarak tanımlanabilir. Çevrenin düzenlenmesinden, davranış değişikliğinin istenilen yönde meydana gelmesine kadar tüm süreç, elbette belli bir plan ve program çerçevesinde yürütülecektir.²⁰

1. 1. İnsan ve Eğitim

Bir takım kabiliyetlerle dünyaya gelen insan, eğitim alma özelliğine sahip bir yapıdadır. Bu özellikte olan insan, eğitimle içinde bulunduğu durumdan daha üstün bir duruma gelebilir. Bu nedenle eğitimden beklentiler, insanı her bakımdan yükseltici yönde olmuştur.

Eğitimin iyileştirici ve yetiştirici yönü neredeyse herkesçe kabul edilen bir gerçektir. Bu kabul aynı zamanda eğitimin iyi insan yetiştirme hedefini öne çıkarmaktadır. Eğitim alan ile eğitim almayan arasında bir farkın olması gerektiği ve bu farkın eğitim alanın iyi insan olma nitelikleriyle ortaya çıkacağı bu kabulün bir ifadesidir. Eğitim böyle bir hedef gözetildiği için, objektifliğinden çok değerli özellikleriyle ön plana çıkan bir bilim alanıdır. Eğitimin değerli bir alan olması yanında, insana kazandıracığı değerlerin, bireysel ve sosyal alanda işe yarayacak olması, eğitimin insan üzerindeki etki gücünü artıran bir iyimserliğe dönüşmüştür. Bu durum eğitimin her şeyden önce bir amaçlar manzumesi olduğu anlayışının benimsenmesini sağlamıştır.

Eğitimin amacı veya eğitimden bu doğrultuda beklenen, iyi insan yetiştirmesi ya da insanın iyileşme sürecinde ona katkı yapmasıdır. Çünkü insan, hem iyi insan olmaya, hem de iyileşmeye ihtiyacı olan bir varlıktır. İnsanda var olan bu ihtiyacın eğitim tarafından karşılanacak olması, insanla eğitim arasında ilişkiyi zorunlu kılmakta ve iyi insan yetiştirme eğitimin imkânı olarak görülmektedir²¹. İnsan ile eğitim arasındaki niteliksel ilişki, sonradan oluşan bir ilişki biçimi değildir. Bu ilişki, ilk insandan beri varolagelen bir ilişkidir.²² İnsanın olduğu her yerde onun eğitilmesinden, dolayısıyla da eğitim ile insan arasındaki ilişkiden söz etmek mümkündür. İnsan ile eğitim arasında bu derece yakın bir ilişkinin bulunması, onun eğitilebilir bir varlık olmasındandır.²³

---

¹⁹ Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Gün Yayıncılık, Ankara, 1992, s. 18.

²⁰ Veysel Sönmez, *Eğitim Felsefesi*, Adım Yayıncılık, Ankara, 1991, s. 43.

²¹ Beyza Bilgin-Mualla Selçuk, *Din Öğretimi*, Gün Yayıncılık, Ankara, 1997, s. 30.

²² C. Binbaşoğlu, s.1.

²³ Yan Amon Comenius, *Büyük Didaktika*, (Çev. Hasip A. Aytuna), MEB Yayınları, Ankara, 1964, s. 41.

Ancak Eğitimin iyileştirici özelliğine inanlar olduğu gibi inananlar da bulunmaktadır. Bir taraftan eğitimden beklentilerin fazla olması, diğer yandan da eğitimin gücüne pek fazla inananların bulunması, eğitim literatüründe eğitimin gücü ve sınırlılıkları konusunda bazı tartışmaları beraberinde getirmiştir.²⁴ Eğitimin imkân ve sınırlılıkları ile ilgili tartışmanın iki tarafı vardır. Bunlardan biri, eğitimin her şeyi başarabileceğine inan iyimseler, diğeri de eğitimin nerdeyse fitrat bozucu bir etkisinin olabileceğini düşünen ve kalıtımı kutsayan kötümserlerdir.²⁵ Eğitimden beklentileri fazla olanlar, eğitimi insan için vazgeçilmez görmüşlerdir. Onlara göre, insanın yetişmesi sürecinde eğitim çok büyük paya sahiptir. İnsan ancak eğitim sayesinde gelişir ve kendi kimlik ve kişiliğine kavuşur. Eğitim olmadan insan kendi varlığını sürdüremez. Bu nedenle insan mutlaka eğitilmelidir. Eğitimden beklentisi az olanlar, yani eğitim konusunda “kötümser” görüşe sahip olanlar ise, daha çok yaratılışa önem vermişler; insanların doğuştan donanımlı geldiklerini, eğitime muhtaç olmadıklarını söylemişlerdir. Her iki görüşün de onaylanacak veya eleştirilebilecek yanları vardır. Biz burada bu tartışmalara yer veremeyeceğiz. Bugün eğitim psikolojisi alanında yapılan araştırmalar, insanın eğitilebilen bir varlık olduğunu ve eğitimle insanın yetişmesi ve gelişmesi arasında sıkı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.²⁶

Zamanımızda eğitimin imkânları ve sınırlılıklarıyla ilgili teorik tartışmaları yerini, insanların hangi açılardan eğitime ihtiyaç duyduğu, eğitimin insana kazandıracığı niteliklerin neler olduğu/olması gerektiğine, yani verilecek eğitimin içeriğine yönelik tartışmalar almıştır. İnsanın hangi yönlerinin, nasıl eğitileceğinin belirlenmesinde ise yaklaşımların temelini, insanın ne yahut nasıl bir varlık olduğuna dair kabuller meydana getirmektedir.²⁷ Bu soruya geçmişten günümüzde insanın akıl sahibi olma, konuşma, üretim, siyasal davranış gibi çeşitli yönlerini öne çıkaran değişik cevaplar verilmiştir.²⁸

İnsan, kalıtımla getirdiği gizil güçlerini kültürlenerek geliştirebilen ve yeni kültürel değerler yaratabilen canlıdır. Değişik ilgileri, yetenekleri beklentileri, duyguları ve inançları olan bu varlığın anlaşılması, ona verilecek eğitimin niteliği konusunda önemli rol oynayacağından, eğitimcinin öncelikle insanı tanıması ya da anlaması gerekmektedir. İnsanın nasıl bir varlık olduğu sorusuna verilen klasik cevapların nerdeyse tamamı, insanın

²⁴ Bkz. M. Faruk Bayraktar, *İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1984. s.19-24.

²⁵ Nurullah Altaş, “Din Eğitiminin Bilimselleşme Süreci”, *Din Eğitimi* (Ed. Mustafa Köylü-Nurullah Altaş), Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2012, s. 47.

²⁶ Beyza Bilgin, “Eğitimin İmkânı ve Sınırları Üzerine”, *Din Öğretimi Dergisi*, sayı: 4, Ankara, 1985, s. 18; B. Bilgin- M. Selçuk, *Din Öğretimi*, s. 30.

²⁷ Saffet Bilhan, *Eğitim Felsefesi*, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1991, s., 267.

²⁸ Beyza Bilgin, “Çocuğun Manevi Eğitimi”, *Din Öğretimi Dergisi*, sayı: 6, Ankara, 1986, s. 29.

eğitimle ilişkisini doğrulayıcı niteliktedir. İnsanı, yaratılışı gereği eğitilecek birden fazla yönü ve açığa çıkarılacak yetenekleri olan varlık şeklinde tanımlanabilir.

İnsanın eğitilecek yönüyle ilgili iki özelliğinden söz edilebilir. Bu özellikler- klasik ayrımıyla- maddi ve manevi, diğer bir ifadeyle bedensel ve ruhsal (psikolojik) özellikleridir. Pedagoji bilimi,²⁹ insanın eğitilmesi sürecinde bu hususların dikkate alınması gerektiğini bildirmektedir. İnsanın bedensel ve ruhsal yapısını, özelliklerini birlikte dikkate almadan yapılan bir eğitim eksik olacaktır. Her ne kadar insanın eğitilmesi konusunda anlayış birliği olsa da, insana verilecek eğitimin niteliği konusunda görüş ayrılıkları vardır.³⁰

Bütün yönleriyle insanı merkeze alan eğitim, insana kendi kendini değerlendirme, zihinsel yeterliliklerini en üst düzeye çıkarma ve ruhi duyarlılıklar geliştirme gibi özellikler kazandırmayı ve genel anlamda kabiliyetlerini verimli hale getirmeyi amaçlamaktadır. Dolayısıyla eğitimde bir amaçlar bütününden söz edebiliriz.

1.2. Eğitimin Amaçları

Eğitimin en önemli girdilerinden biri de amaçlardır. Amaç sözlükte; ulaşmak istenilen sonuç, maksat, bir kimseye veya bir kurumla verilen özel amaçlı görev, bir hareketin ulaşmak istediği son nokta olarak tanımlanmaktadır.³¹ Bir eğitim kavramı olarak amaç, eğitim alanında bir etkinliğe, bir eyleme ya da bir işe başlarken erişilmek istenilen ve öğretim sürecine bütünlük ve anlam kazandıran sonuç şeklinde tanımlanmıştır.³²

Eğitim birden fazla amaca ulaşmak ve bireye belirlenen davranışları kazandırmak için yapılır. Amaçlar eğitim sürecine giren bireylerin davranışlarında ve kişiliğinde meydana gelmesi istenilen olumlu değişiklikler ve gelişmelerdir. Amaçlar, eğitim sisteminin temel taşlarını oluşturur. Eğitimde amaçların tespiti eğitim sürecinde bireye kazandırılacak davranışların belirlenmesini içerir ve belirlenen amaçlar, eğitimcilere, eğitim sürecinde ne öğretileceğini ve nasıl öğretileceğini bildirir. Eğitimin verimliliği de, önceden belirlenen amaçların eğitim sürecinin sonunda gerekçeşmesi ile ölçülür.

Amaçların belirlenmesinde toplumun ve bireylerin ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalı, amaçlar bireysel ve toplumsal beklentileri karşılayacak şekilde ortaya konulmalıdır.³³

Eğitimin davranış geliştirme sürecinde gerçekleştirmek istediği amaçlara ulaşmak için, gerekli olan öğrenme durumlarını, kazandırmak istediği tutum ve davranışları gerçekleştirme amacı vardır. Bu yönüyle amaçlar, aynı zamanda öğretim durumlarının

²⁹ Paul Foulque, *Pedagoji Sözlüğü* (Çev. Cenap Karakaya), Sosyal Yayınları, İstanbul, 1994, s. 391.

³⁰ V. Sönmez, s. 48.

³¹ <http://tdkterim.gov.tr/bts/> 2013.

³² A. Ferhan Oğuzkan, s.19.

³³ N. Fidan-M. Erden, *Eğitime Giriş*, s. 19.

sonunda kazandırılması istenen ve önceden belirlenen standart davranışlardır.³⁴ Bu standart davranışların bireyin tüm yönlerini kapsadığını söylemek mümkündür. Buna göre eğitimden, bireyin kendini keşfetmesini ve onun sağlıklı kişilik gelişimini sağlayacak tüm yönlerinin geliştirilmesi ve böylece daha kaliteli bir yaşama ulaştırılması beklenmektedir. Eğitime yönelik beklentilerin çeşitliliğini Hilmi Ziya Ülken "Eğitimin vazifesi, değişen kültür şartlarına göre daima yeni intibaklar sağlayacak gençleri değil, fakat değişmelere müspet bir yön verme gücünde olan gençleri de yetiştirmek olmalıdır. Bu da, eğitimin sadece realist olmak, yani öğrenci-toplum-okul bütünlüğünü ele almakla kalmayarak, öğrenci-ideal toplum- okul bütünlüğünü de düşünmesiyle mümkün olabilir. Kısaca eğitim, daima ideal bir hedefe sahip olmalıdır. Eğitimin gayesi, öğrenciyi (genci), yalnız hâlihazırdaki topluma intibak ettirmek değil, ideal bir toplum için hazırlamaktır"³⁵ şeklinde ifade etmektedir.

Genel anlamda eğitimin dört amacı bulunmaktadır.

1. Eğitimin Bireyi Kültürlemesi. Eğitim bireyi kültürlemeye çalışır. Kültürleme, toplumun bireyleri kendi kültürünün istek ve beklentilerine uyacak şekilde etkilemesi ve değiştirmesi demektir.³⁶ Eğitim, bireyin içinde yaşadığı ortamda kültürel bakımından yeterli hale gelmesini ve sosyalleşmesini sağlayabilmek için, nesilden nesile birikerek gelen kültürel değerleri yeni nesillere eğitim ve öğretim yoluyla aktarmak amacındadır.³⁷

2. Eğitim amacı bireyi toplumsallaştırmaktır. Toplumsallaştırma bireyin içinde yaşadığı toplumun yaşam tarzlarını öğrenmesi sürecidir. Diğer bir tanımlamayla toplumsallaşma, bireylerin toplumsal değerleri ve normları içselleştirerek içinde yaşadıkları topluma ve sosyal çevreye uyum sürecidir.³⁸ Toplumun ortaya koyduğu ortak kurallara, örf ve adetlere uyum sağlayabilecek yeterliğe ulaşmış olmak da sosyalleşme olarak değerlendirilmektedir.³⁹

3. Eğitimin amaçlarından biri de bireyin bireyselleşmesine katkı sağlamaktır. Bireyselleşmenin anlamı, bireyin doğuştan beraberinde getirmiş olduğu yeti ve yeteneklerin açığa çıkarılması, geliştirilmesi ve birey için yararlı hale getirilmesidir. İnsan doğuştan eğitime açık ve eğitime ihtiyaç duyacak özelliklerle yaratılan bir varlıktır. Bireyin bu özelliklerinin eğitilmesi, bireyin kişilik gelişimine katkı verdiği gibi, kendisi, çevresi ve diğer toplumsal unsurlarla sağlıklı ilişki ve etkileşim kurmasını temin edecek yeterlilikler kazanmasını da sağlar. Eğitimsizlik yahut eğitim sürecindeki eksiklikler sebebiyle bu kazanımlara sahip olamayan birey, kişilik gelişimini ve bireyselleşmesini

³⁴ Özcan Demirel, *Öğretme Sanatı*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 1999, s. 29.

³⁵ Hilmi Ziya Ülken, *Eğitim Felsefesi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, İstanbul, 1967, s. 37.

³⁶ Mahmut Tezcan, *Kültürel Antropoloji*, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara, 1997, s. 10.

³⁷ S. Savaş Karagöz, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Mikro Yayınları, Konya, s. 143.

³⁸ Mahmut Tezcan, *Eğitim Sosyolojisi*, s. 37.

³⁹ İ. Ethem Başaran, s. 2.

tamamlayamaz. Dolayısıyla eğitimin bireye kendini tanıtmaya ve onu birey olma yeterliliğine ulaştırma hedefi gerçekleşmemiş olur.

4. Eğitimin diğer bir amacı da bireyin kendisi, ailesi ve toplumu için yararlı olmasının sağlanmasıdır. Yaralı olmak, bireyin yaşamını sürdürebilmesi için gerekli olan her türlü donanıma sahip olması; bilgi, duygu ve davranışlarında toplumsal yararı gözetmesi ve bunun için sosyal değerleri benimsemesi ve uygulayabilir hale gelmesi demektir. Bireyin bu alandaki çabası toplumsal duyarlılıklardan beslendiği gibi, her türden üretim etkinliği ile sosyal yararı temin etmeye yönelik olmalıdır.

Eğitimde amaçlar, eğitim felsefesinden, politikalarından ve kurumlardan; program geliştirme, planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerinden bağımsız olamaz. Amaçların gerçekleşmesi bütün bu unsurların birlikte çalışmasına bağlıdır.⁴⁰ Ayrıca amaçların uzak, genel ve yakın amaçlar biçiminde belirlenmesi de önemlidir.

Eğitimde uzak hedef, eğitim ile yetiştirilecek olan bireyleri ideal niteliklere ulaştırmak için belirlenen amaçlardır. Uzak hedefler, eğitimin ürünleri olan yetişmiş insanların toplumun ideal değerleri ile donanmış olmalarını gerçekleştirmeye yöneliktir.

Genel amaçlar, eğitim sistemi içinde yer alan kurumların, uzak amaçların gerçekleştirilmesine katkı yapmak üzere belirledikleri amaçlardır. Okullarda verilen eğitimin amaçları genel amaçları ifade eder. Genel amaçlar, uzak amaçlara ters veya onlardan bağımsız olamaz. Aksine genel amaçlar, uzak amaçları gerçekleştirici içerikte ve nitelikte olmalıdır.

Yakın amaçlar ise, eğitim kurumlarında uygulanmakta olan programların gerçekleştirmek istedikleri amaçlardır. Diğer iki amaca göre daha sınırlı olan yakın amaçlar, yukarıda ifade ettiğimiz genel amaçlardan ve uzak amaçlardan bağımsız olamaz. Yakın amaçlar da, hem programların amaçlarını gerçekleştirmeyi, hem de genel ve uzak amaçların gerçekleşmesine katkı sağlamayı hedefler.

Okullar, eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesine yönelik çaba gösteren formel kurumlardır. Bir toplumun eğitim ihtiyacı bu kurumlarla karşılanmaktadır. Okullarda eğitim, planlı ve programlı şekilde, önceden belirlenen amaçların gerçekleştirilmesine yönelik yapılır. Nitekim Türk Eğitim Sistemi içinde yer alan eğitim kurumları da, ülkemizin kültürü, eğitim politikaları ve ihtiyaçları çerçevesinde belirlenen amaçlar doğrultusunda eğitim ve öğretim yapmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın bünyesinde yer alan bu kurumlar, "Milli Eğitimin Genel Amaçları"nda ortaya konulan amaçları gerçekleştirmeye çalışmaktadır.

Türk Mili Eğitimin Amaçları 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda şöyle belirlenmiştir.

---

⁴⁰ Remzi Y. Kınca, Öğretmenlik Mesleğine Giriş, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005, s. 21.

1. Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasasının başlangıcındaki temel ilkelere dayanan, demokratik, laik, sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;
2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımından dengeli ve sağlıklı şekilde gelişmiş bir kişilik ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan, yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;
3. İlgî, istidat ve kabiliyetlerini geliştirecek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak" tır.

Görüldüğü üzere bunlar, Türkiye Cumhuriyeti'nin kendi toplumunun eğitim anlayışını ve yetiştirmek istediği nesil idealini ortaya koyan amaçlardır. Ancak her alanda olduğu gibi, eğitimin amaçlarında da zamanla, toplumsal değişime paralel değişimler gerçekleşebilir. Çünkü toplumlar eğitimden beklentilerini ihtiyaçları doğrultusunda ortaya koyarlar ve verilecek eğitimin amaçlarını da ona göre belirlerler. Örneğin Eski Türklerde eğitimin temel amacı, genç kuşakların fiziksel gelişimini ve toplumsal yaşama pratik biçimde uyumunu sağlamaktı. Bu uyum, büyük oranda ailede verilen, gözlem ve taklide dayalı eğitimle temin ediliyordu. Eski Mısırlılar da eğitime, daha çok devlete memur yetiştirmek amacıyla başvurmuşlardır. Eski Yunan'da eğitimin amaçları, bireyin bedenî ve ruhî yetkinliklerini ve uyumunu gerçekleştirmektir. Romalılar da ise eğitimin amaçlarının belirlenmesinde etkin olan temel faktör, "yurttaş" yetiştirme motivasyonudur. Onlara göre iyi yurttaş, günlük yaşama başarı ile uyum gösterebilen, görev ve sorumluluklarını bilen, becerikli, erdemli ve sağlam karakterli insan demektir.⁴¹

İnsanlığın gelişimine paralel olarak, eğitimin amaçlarında da gelişmeler olmuştur. Günümüz eğitiminin amacı, daha çok bireyin bireyselliğini geliştirme temelinde, onunla diğer insanlar ve toplum arasındaki sağlıklı etkileşimi sağlamaya dönüktür. Ancak gerek klasik eğitimin gerekse modern eğitimin amaçları göz önünde bulundurulursa, amaçların daima bireysel ve toplumsal olmak üzere iki temelde tespit edildiğini söylemek mümkündür. Bu amaçlar bugün, örgün ve yaygın eğitim kurumları vasıtalarıyla bireylere

⁴¹ Bkz. C. Binbaşıoğlu, s. 2-32.

kazandırılmaya çalışılmaktadır. Eğitim kurumları olan okullarda yürütülen ve formal eğitim veya örgün eğitim diye de adlandırılan eğitim-öğretim, önceden belirlenen hedeflere yönelik hazırlanmış programlar ve seçilen uygun metotlar doğrultusunda sürdürülür.⁴²

2. Din

Din tıpkı eğitim gibi, birden fazla tanımı olan bir kavramdır. Bu nedenle din, tanımı en zor kavramalardan biri olarak kabul edilmiştir.⁴³ Din kavramını tam olarak tanımlayacak bir tanımın varlığından söz etmek henüz pek mümkün görünmemektedir. Din ile ilgili anlama ve açıklamalardan hareketle farklı tanımlar yapmak mümkündür. Dinin kelime ve terim anlamlarıyla ilgili yapılan açıklamalar, din kelimesinin değişik anlamlarda kullanıldıkları göstermektedir. İran takviminde her ayın 24.gününe kutsal sayıldığı için “din” denildiği ve İranlıların çocuklarının okula başlamasını, evlenmelerini uğurlu olsun diye bu güne rastlattıkları söylenir⁴⁴. Bazı Arap dil uzmanları din kelimesinin ârâmî-ibrânî dillerinden Arapçaya geçmiş olan ve “hüküm” manasına gelen kelime ya da asıl itibariyle arapça bir kelime olduğunu kabul ederek, “örf” ve “âdet” anlamlarına gelen bir kelime olduğunu söylemişlerdir⁴⁵.

Arapça’ din, sözlük anlamı olarak, “örf ve âdet, ceza ve karşılık, mükâfat, itaat, hesap, boyun eğme, hâkimiyet ve galibiyet, saltanat ve mülkiyet, hüküm ve ferman, makbul ibadet, millet, şeriat” gibi çeşitli anlamlara gelir. Dinin terim anlamının dine verilen “ceza”, “mükâfât” ve “itaat” anlamlarından hareketle yapıldığı belirtilmiştir⁴⁶. İslam bilginleri dinin tanımını Kur’an-ı Kerim’de yer alan açıklamaları ve İslâm inançlarını göz önünde bulundurarak yapmışlardır. Buna göre dinin tanımı şu şekildedir: Din akıl sahibi insanları kendi tercihleriyle bizzat hayırlı olan şeylere götüren ilâhî bir kanundur⁴⁷.

Batı dillerinde din karşılığı kullanılan “religion” kelimesinin aslı Latince olup, “bir şeyi vazife edinmek, tekrar tekrar okumak, yapmak” ve “insanları Tanrı’ya bağlayan bağ” anlamlarını içermektedir.

Din genellikle boyun eğme, itaat etme, bağlanma gibi anlamlar yüklediği görülmektedir. Boyun eğme, itaat etme ve bağlanma şeklinde yoğunlaştığı insanın bir üst varlıkla ilişkisini açıklayan kavramlardır. Dinin Tanrısal özelliği dikkate alındığında; Allah’a itaat etme, O’na boyun eğme ve O’nunla iletişimde bulunma akla gelmektedir.

⁴² Bkz. Fatma Varış, *Eğitimde Program Geliştirme*, A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1978, s. 69-124.

⁴³ Beyza Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, s. 4.

⁴⁴ D.B.Macdonald, “Din”, *İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1993, C.III, s.590.

⁴⁵ Bkz.D.B.Macdonald, “Din”, *İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1993,C.III, s.590-591.

⁴⁶ Günay Tümer, “Din”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul,1994, C. 9, s.320. .D.V.İ.A.

⁴⁷ Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur’an Dili*, Matbaai Ebuuziyya, İstanbul, 1935, I, s. 83.

İnsan doğuştan getirdiği bağlanma, boyun eğme gibi temel isteklerini, çocukluğun ilk yıllarında yakın çevresiyle gidermeye çalışırken, zamanla Allah'a yönelebilmektedir. Bireyin bu yönelişi, aynı zamanda dine yöneliştir. Çünkü din, insanların Aşkın'a yönelişlerine karşılık Allah'ın ilahi mesajlarını içeren bir olgudur. İnsanlar bu olguyu bilmeyi ve öğrenmeyi isterler. İnsandaki bilme isteği, onu itaat ettiği, bağlandığı ve boyun eğdiği Allah ile daha yakın bir ilişki arayışına yöneltir.

Dinin ilk insanla birlikte var olması, varlığını o günden beri kesintisiz olarak sürdürmesi ve insanın hem bireysel hem de toplumsal hayatında yer alması, din ile ilgili bir kültürün oluşmasını sağlamıştır. Din kültürü evrensel nitelikli bir kültürdür.

İnsanların bireysel ve toplumsal hayatını birçok yönden etkileyen din, insanlarda bir dini kültürün oluşmasını sağlamıştır. Bu yüzden insanlardaki davranışların çoğunda dine yönelik motifler bulunmaktadır. Doğumuyla başlayan yaşama süreci içinde insan yaşamını içinde bulunduğu dini kültüre göre de şekillendirmek istemektedir. Bu yüzden yapılan din tanımlarında din ile insan arasındaki ilişkiye yer verilmektedir. Dolayısıyla dini, en kısa ve kapsamlı bir ifade ile "İnsan-Allah ilişkisi" şeklinde tanımlayabiliriz. Başka bir deyişle din, "insanın kayıtsız şartsız var olan Mutlak Varlığa yönelişi ve O'nun tarafından kuşatılışdır."⁴⁸

Kur'an-ı Kerim'de din insan merkezli bir kavramdır. Kur'an'ın değişik yerlerinde din kelimesi insana yönelik mesajlarla birlikte zikredilmektedir. Bu konuyla ilgili bazı ayetler şöyledir:

"Kendi dinlerine uymadıkça, Yahudi ve Hıristiyanlar senden asla hoşnut olmayacaklardır. De ki: "Doğru yol, ancak Allah'ın yoludur." Sana gelen ilimden sonra onların heveslerine uyarsan, and olsun ki, Allah'tan sana ne bir dost ve ne de bir yardımcı olur."⁴⁹

"Kendini bilmezden başkası İbrahim'in dininden yüz çevirmez. And olsun ki, dünyada onu seçtik, şüphesiz o, ahirette de iyilerdendir"⁵⁰.

"Dinde zorlama yoktur; artık hak ile batıl iyice ayrılmıştır. putları inkar edip Allah'a inanan kimse, kopmak bilmeyen sağlam bir kulpa sarılmıştır. Allah iştir, bilendir"⁵¹.

Kur'an-ı Kerim'de de din, insan ile olan ilişkisinin fonksiyonelliği bakımından tanımlanmıştır. Kur'an'a göre din, bilinmesi, uyulması ve itaat edilmesi gereken Allah'ın mesajlarıdır. İnsanlar dinin varlığından haberdar olmalı ve dinin gereklerini yerine getirmelidirler.

⁴⁸ B. Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, s. 4.

⁴⁹ Bakara, 2/ 120.

⁵⁰ Bakara, 2/130.

⁵¹ Bakara, 2 /256.

2.1. Din ve İnsan

Din ile insan arasındaki ilişki, dinin ve insanın varoluşuyla eş zamanlıdır denilebilir. Çünkü din tam anlamıyla insan odaklı bir olgudur; insana gönderilmiştir. İnsana gönderilen dinin insanda tarafından kabul edilebilir görülmesi, inanmaya olan yatkınlığındadır. İnsan yaratılışı gereği dini kabul edebilecek özellikleri taşımaktadır. İnsanı dine yönelten özelliklerinin başında varlığı ile ilgili temel arayışlara sahip olmasıdır. İçinde bulunduğu gelişim dönemi ne olursa olsun insan bir arayış içinde olur. O bu arayışını bir takım sorularla sürdürür. Daha çok varlık ve yaratılışı ile ilgili olan bu soruların cevabını bulmak onu dine yakınlaştıran en önemli nedenlerin başında gelir⁵².

Tarihi süreç içinde insanlar dinlerle yakın ilişki içinde olmuşlardır. Konuyla ilgili yapılan çalışmaların insanların din ile ilişkileri hakkında bilgi vermektedirler. Dinler tarihi araştırmaları, yeryüzünde gelmiş geçmiş tüm toplumların din ile ilişkili olduklarını belirtmektedir⁵³.

Dinin içeriğinde normatif değerler vardır ve her din bu değerleri insanlara aktarmak, onlara bu değerleri hatırlatmak, benimsetmek ve kalıcı davranışlara dönüştürmek ister. Değerlere saygı duyulması ya da değerlerin yaşatılması insanın temel istekleri içinde yer alır. İyi olanla olmayanı ayırt etme özelliği içinde olan insan, iyi olarak kabul ettiklerine değer vererek onlara birlikte yaşamaya istekli olmuştur. İnsan değer verdiklerini koruyarak onları yaşatmak ve geleceğe taşımak için çaba içinde olmuştur. İyinin ne olduğunun belirlenmesinde dinin görüşlerini kabul eden insan dini benimseyerek daha fazla ilişki ve iletişim içinde olmayı hayatın bir gayesi olarak görmeye başlamıştır. Onun için dini bir değer olarak görürken aynı zamanda dinin değerli gördüklerine de değer atfetmiştir. Böylece insan hayatını devam ettirmede dini kendisi için bir rehber olarak kabul etme isteğini dine yönelerek ortaya koymaya çalışmıştır. Bunun için insanı bir bütün olarak ele alır ve bu bütünlük içerisinde değerlendirir. Dinin insanda aradığı bütünlük, onun hem fiziksel, hem de ruhsal varlığını kapsayan fitrî, yaratılıştan gelen bütünlüktür.⁵⁴

Din, fitraten inanmaya yatkınlığı sebebiyle insanı hedef alır. İnsanın doğuştan beraberinde getirdiği bu yatkınlık, daha sonra bir ihtiyaca dönüşmektedir. Bu ihtiyaç ise onu din ile ilgili arayışlara yöneltmektedir. Yönelimleri ihtiyaca uygun olarak sonuçlandırmaya ve insanın din ile ilgili ihtiyacını karşılamaya yönelik çabalar, din ile insanın yakın, sürekli ve yoğun bir münasebet içinde olmasını sağlamıştır. Nitekim Dinler Tarihi, Sosyoloji, Antropoloji ve Psikoloji gibi disiplinlerin araştırmalarından elde edilen

---

⁵² Kerim Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi*, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Adana,1998, s. 107.

⁵³ Günay Tümer-Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, Ankara, 1993,s.27.

⁵⁴ S. Parladır, s. 35.

veriler, bu ilişkinin tarihsel, toplumsal ve manevi yönlerini açıkça ortaya koymaktadır.⁵⁵ İnsanların bir dine yönelmelerinin ve inanmalarının nedenleri konusunda farklı açıklamalar bulunsa da, tarih boyunca belli dini inançlara sahip oldukları ve bir takım dini davranışları yerine getirdikleri herkesçe bilinen ve kabul edilen bir husustur.

Din insanlar için bir bilgi kaynağıdır. Özellikle insanların metafizik alandaki meraklarını gidermede bir kaynak durumundadır. İnsan kendi varlığını temellendirme arayışı ve merakı içinde olan bir varlıktır. Kendi varlığı ile ilgili arayışı, onu çeşitli mistik ve metafizik yönelişlere sevk etmektedir⁵⁶. Din ile insan arasında ilişkinin bu bakımdan, eğitime yönelik ihtiyaçların karşılanması şeklinde tanımlanması mümkündür. İnsanın bir dine inanmaya ve o din hakkında bilgi sahibi olmaya yönelik motivasyonu, onda din eğitimine dair bir hazır bulunuşluk olduğu anlamına da gelmektedir. Bu nedenle, insanın dine yönelişinin nedenleri ve dinden beklentileri, insanla din arasındaki ilişkinin niteliği gereği iyi analiz edilmeli ve rasyonel olarak değerlendirilmelidir. Diğer yandan, dinin insandan beklentileri de yine insanın inanma ihtiyacı, fıtrî imkân ve kabiliyetleri ve dine olan yatkinliği açısından ele alınmalıdır.

2.2. Din Eğitimi

Din Eğitimi, din ve eğitim kavramlarından meydana gelmiş bir tamlamadır. Yapısında din ve eğitim gibi iki farklı alan bulunduran bu tamlamanın, yapısını oluşturan kavramlardan farklı bir tanımının yapılması gerekmektedir. İlk bakışta, bu tamlamada dinin ön planda olduğu ve bu yeni alana eğitimin katkısının sınırlı olacağı izlenimi oluşmaktadır. Oysa din eğitimi, tek başına din değildir. Din eğitimi, tek başına eğitim de değildir. Yani din eğitimi bu haliyle ne dinin tanımını ne de eğitimin tanımını vermektedir. Din eğitimi, dinden ve eğitimden bağımsız değildir. Din eğitimi din ve eğitim kavramlarının bir araya gelmesiyle, din ve eğitimden bağımsız bir alan haline gelmiştir.

Kaynağını din ve eğitimden alan bu yeni alan, insanla, onun tutum ve davranışlarıyla ilgili olması bakımından, işbirliğine oldukça açık bir alandır. Din ve eğitim, insanda istenilen davranışların geliştirilmesi bakımından işbirliği yapabilmektedir. Bu işbirliği, insanın doğuştan beraberinde getirdiği fıtrî ve kalıtsal özelliklerin açığa çıkartılması ve geliştirilmesi bakımından gereklidir. İnsanın, yaşamını sağlıklı ve uyumlu biçimde sürdürebilmesi için, yeti ve yeteneklerinin açığa çıkarılmasına, fıtrat ile birlikte var olan dindarlık kabiliyetinin geliştirilmesine ihtiyacı vardır.

İnsan doğumundan başlayarak, tüm yaşamı boyunca dinin ve eğitimin işbirliğiyle değersel özellikli davranışlar geliştirmesi gereken bir varlıktır. Dinin de eğitimin de en

⁵⁵ Günay Tümer- Abdurrahman Küçük, *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, Ankara, 1993, s. 27.

⁵⁶ B. Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, s. 5.

önemli ve öncelikli hedefi, insana olumlu davranışlar kazandırmak ve insanın yetişmesine ve gelişmesine katkı yapmaktır. Dinin insana kazandırmak istediği davranışlarla eğitimin kazandırmak istediği davranışlar nerdeyse aynıdır. Onun için, din eğitiminin insanda gerçekleştirilmek istediği hedefler bakımından tanımlanması gerekmektedir. Din eğitimi, inanılan dinin eğitimi olarak tanımlayanlar olduğu gibi,⁵⁷ onu yerine getirdiği görev bakımından ele alıp, Din Eğitimi, davranışı “amel-i salih” olan insanı meydana getirmektedir⁵⁸ şeklinde tanımlayanlar da vardır.

Din eğitimi, bazen din öğretimi ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu hata, eğitim ve öğretim kavramlarının birbirinin yerine kullanılması alışkanlığından kaynaklanmaktadır. Bu yanlışla düşmemek için, din eğitiminin tanımı yapılırken öncelikle bu iki tamlamanın birbirinden farkını ortaya koymak gerekmektedir. Din öğretimi çoğunlukla, bireyin inandığı dinin gereklerini öğrenmesi, yani bir dini öğretme sürecidir. Din eğitimi ise, bu bilgilerin davranışlara dönüşmesini sağlama ve istenilen davranışları kazandırma süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlardan da anlaşılacağı üzere, din eğitimi ile din öğretimi biri diğerinin alternatifi değil, tamamlayıcısı olan süreçlerdir.⁵⁹

Diğer eğitim faaliyetleri gibi, din eğitimi de, insanın yetişmesine ve gelişmesine katkı sağlarken bireyin içinde bulunduğu gelişimsel özelliklerini, kalıtımla getirdiği hazır bulunuşluklarını dikkate alan ve bunları çevre ile bütünleştirerek, yararlı hale getirmeye çalışan bir süreçtir. İnsanın din eğitimi ile yaklaşmasını ve buluşmasını sağlayan, bireyin dine yönelik fitrî yatkınlığıdır. Din eğitimi, insanın ilahî varlıkla ilgili tasavvurlarının istenilen yönde gelişmesini sağlar; inanma kabiliyetini doğru yönde geliştirip yanlış ve batıl inançlardan uzak durmasını temin ederek, onun dini inanç, ibadet ve duygularının, yaratılışına uygun biçimde açığa çıkarılıp geliştirilmesine katkıda bulunur. Din eğitimi ayrıca, genel eğitimle iş birliği içerisinde insanın bireyselleşmesine, toplumsallaşmasına, kültürlenmesine katkı sağlamaya yönelik olmalıdır.

Diğer bir ifadeyle din eğitimi, bireyin dini davranışlarında kendi yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istenilen yönde davranış geliştirme süreci olarak da tanımlanmaktadır.⁶⁰ Bunun anlamı, insanların doğuştan beraberlerinde getirdikleri din duygusunun açığa çıkartılmasıyla, bu duygunun bireyin hayatına olumlu katkı yapabilmesine yardımcı olacak davranışları metodik bir şekilde geliştirme ameliyesi demektir. Din eğitimi bir taraftan insanların manevi eğitim ihtiyaçlarını karşılarlarken, diğer yandan da yeni kuşaklara, geçmişin bilgi ve tecrübelerini aktararak nesiller arasındaki farklılaşmaların ortadan

⁵⁷ Bkz. Cemal Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Pegem Yayınları, Ankara, 2001, s. 7-12.

⁵⁸ S. Parladır, s. 14.

⁵⁹ Muhiddin Okumuşlar-Fatih Genç, “Din Eğitimi'nin Bilimselleşmesi/Neliği” *Din Eğitimi El Kitabı*, (Ed. Recai Doğan-Remziye Ege) Grafiker Yayınları, Ankara, 2012, s. 53.

⁶⁰ C. Tosun, s. 25.

kalkmasına, anlayış birliğinin tesisine, saygı ve sevgi bağlarının kuvvetlenmesine yardımcı olacaktır. Dolayısıyla insanların dengeli ve sağlıklı bir hayat sürmelerinde, genel eğitim ile birlikte din eğitimine de ihtiyaç vardır.

Din eğitimi, bir taraftan doğrudan insanın eğitimine katkı yaparken, bir taraftan da bireyin genel eğitim alabilir hale gelmesini kolaylaştırmaktadır. Din eğitimi, bireyin doğuştan beraberinde getirdiği din duygusunun açığa çıkarılması ve geliştirilmesinde ona yardımcı olmaktadır. Din alanını ile ilgili davranış geliştirmeye ihtiyacı olan birey, gelişim süreci içinde aldığı din eğitimi, onun kişilik gelişimine, varoluşsal sorularına cevap bulmasına ve yaşamını anlamlı hale getirebilmesine yardımcı olmaktadır. Bireyselleşme sürecinde kişilik gelişiminin önemi dikkate alındığında, din eğitiminin genel eğitime bireyselleşmeye yaptığı katkıyla destek verdiği söylenebilir.⁶¹ Bu etkileşim ve iş birliğinin temelinde, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, insanların hem dine, hem de eğitime olan ihtiyacı yatmaktadır. İnsanın gelişimi ve yetişme süreci ve eğitimin hedefleri açısından her ikisinin varlığı da, iş birliği de kaçınılmazdır.

Kimilerine göre, din eğitimin dini inanılan din olmalıdır. Bu anlayışa göre örneğin ülkemizde, din eğitimi denildiğinde İslam dininin eğitimi kastedilmektedir. Bu teorik tartışmayı bir kenara bırakarak, İslam'ın eğitime yönelik yaklaşımından kısaca söz edebiliriz. İslam dini, vahyin başlangıcından itibaren bireyin dini tutum ve davranışları kazanması, başka bir deyişle, mensuplarına dini eğitim verilmesi hususunda son derece teşvik edici olmuştur. Bu teşvik edici yaklaşımı Kur'an-ı Kerim'deki çok sayıda ayette ve Hz. Peygamber'in söz ve davranışlarında açıkça görmek mümkündür. Okumayı, yazmayı, ilim öğrenmeyi bütün Müslümanlar için zaruri gören İslam, bu yaklaşımıyla genel eğitimi de destekleyen, özgün bir tutuma sahiptir.

İnsanın çocukluk döneminden başlayarak, bedensel, zihinsel ve duyuşsal becerilerinin geliştirilmesi gerekir. Bunun için öncelikle, planlı programlı bir müdahale ile bireyin içinde yaşadığı çevre ve sosyo-kültürel ortam elverişli hale getirilmelidir. Buradaki müdahale, bireyin öz varlığını esas alarak, ona içinde yaşadığı topluma intibakını kolaylaştırıcı bilgi ve becerileri kazandırmak için rehberlik etmek, bir bakıma yaşamayı, öğrenmeyi öğretmek anlamındadır.

Çocuğun eğitimi bir bütün olarak ele alındığında, eğitilmesi gereken duygulardan birinin de din duygusu olduğu görülecektir. Diğer duygular gibi din duygusunun da eğitime geliştirilmesi ve bireye faydalı hale getirilmesi gerekmektedir. Din duygusunun geliştirilmesi din eğitiminin görevidir. İnsanların dine olan ihtiyaçları geçmişe nazaran azalmamış belki de artmıştır. Din ile insan arasındaki ilişki, bazen dinden öğrenmeler bazen dinî

⁶¹ Kerim Yavuz, *Günümüzde Din Eğitimi*, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Adana, 1998, s. 61.

öğrenmeler bazen de din hakkında bilgi edinmeler şeklinde seyretmektedir. Her halükârda din, inanç, bilgi, davranış ve duygu boyutlarıyla insanlar için bir ihtiyaç olarak karşımızda durmaktadır. Bu realiteyi göz ardı etmek pek olmadığına göre bu ihtiyaç karşılanmalıdır. Bu ihtiyacın karşılanması din eğitimi ile olacaktır.

2.3. Din Eğitiminin Amaçları

Genel eğitimde olduğu gibi din eğitiminde de amaçlar konusu, farklı anlaşılmalara neden olabilecek bir konudur. Bu konuda yapılan çalışmalara bakıldığında, din eğitiminde amaçların farklı kavramlarla açıklanmaya çalışıldığı ve kavramlara farklı anlamlar yüklendiği görülmektedir.

Din eğitiminde “amaç” kavramı, çoğu kere “hedef” kavramı ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Bu yüzden konu genellikle “Din Eğitiminin Amaçları” ya da “Din Eğitiminin Hedefleri” başlıkları altında işlenmektedir. Bu kullanımlara daha çok din eğitimi biliminin dışında, bireylerin dinle münasebetini açıklamak ve dinin gerçekleştirmek istediği insan tipolojisini anlatmak için müracaat edilmektedir.

Din Eğitiminin amaçlarıyla ilgili diğer bir yaklaşımda, amaç yerine hedef kavramı tercih edilmektedir. Parlador “Din Eğitiminde Hedefler” başlığı altında yazmış olduğu makalede amaç yerine hedef kavramını kullanır ve *“ihtiyaç ve isteklerle bunları tatmine yarayan davranışlar arasında davranışa kılavuzluk edecek ruhi alan, iyi kabul edilen özellikleri taşıyor hale getirilmek istenir. Eğitimin hedefleri dediğimizde, işte bu özellikler hakkındaki fikirlerimizi kastederiz”*⁶² diyerek hedef kavramını davranışlara yol gösterecek ruhi bir kılavuz olarak tanımlar.

Din eğitiminin amaçları konusunda karşılaşılan sorunlardan bir diğeri de, din eğitiminin amaçları ile din eğitimi biliminin amaçları'nın birbiriyle karıştırılmasıdır. Tosun, *Din Eğitimi Bilimine Giriş* adlı kitabında din eğitimi biliminin amaçlarını açıklarken, bu soruna işaret etmek üzere, din eğitimi bilimi ile ilgili yaklaşımlardan olan dindarlık merkezli yaklaşımda, “din eğitimi biliminin” değil de “din eğitiminin” amaçlarının ortaya konulduğunu ve bu durumun din eğitiminin amaçlarının açıklanması bakımından bir sıkıntı oluşturduğunu belirtir.⁶³

Din eğitiminin amaçlarıyla ilgili bir diğer sorun, “din eğitimi”nin görevleri ile “din eğitimi biliminin” görevlerinin karıştırılmasıdır. Burada sorun, din eğitimi almış bireylere bu eğitimle kazandırılması gereken davranışların gerçekleşmesi halinde din eğitiminin görevini yerine getirmiş olacağından düşünülmesinden kaynaklanmaktadır. Oysa bireylerin

---

⁶² Bkz. Selahattin Parlador, “Din Eğitiminde Hedefler”, *DEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 9, İzmir, 1995, s. 70-80.

⁶³ C. Tosun, s. 71.

belli bazı davranışları kazanmış olması, din eğitiminin amaçlarının gerçekleştiği anlamına gelmemektedir. Beyza Bilgin, benzer bir karışıklığa dikkat çekmek üzere, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi* adlı kitabında, din eğitimi biliminin görevleri ile din eğitiminin okuldaki amaçlarını birbirinden ayırt etmiştir.⁶⁴ Bilgin'in bu ayrıştırması, din eğitimi biliminin görevleri ile okuldaki din eğitiminin amaçlarının birbirinin yerine kullanılamayacak kadar farklı olduğunu ortaya koymaktadır.

İçinde bireyin toplumsal yaşamının belli normlar içinde yürütülmesine yönelik öğretilerin bulunduğu dinin amaçlarından biri de, bireyin toplumsal alanda kedisini gerçekleştirmesine katkı sağlamaktır. Tutum ve davranışların yazılı ve yazılı olmayan normlarla belirlendiği toplumsal yaşamda din, önemli bir değer ve norm kaynağıdır. Bu değerler, normlar ve bunlara dayanan kurallar, eğitim vasıtasıyla bireylere aktarılmaktadır. Bireyin bu kuralları öğrenmesine ve bu çerçevede toplumsal yaşamını sürdürebilir hale gelmesine sosyalleşme denir. Eğitimin amaçları arasında bireyin sosyalleştirilmesi de bulunmaktadır.

Din Eğitimi'nin amaçlarından biri de, bireye din kaynaklı toplumsal kuralları öğretmek ve bireyleri dinî bakımdan sosyalleştirmektir. Çünkü insanlar içerisinde yaşadıkları sosyal çevrede, kendi davranışlarından sorumlu oldukları kadar diğer insanların davranışlarının bireysel, din ve kültürel kaynaklarını da bilmek ve tanımak zorundadırlar. Din eğitiminin "toplumsal amacı"⁶⁵ ile ilişkili olan bu alan, bir bakıma din eğitiminin ahlâk eğitimi ile buluştuğu alandır. Zira ahlâk da, bireyin diğer insanlarla olan ilişkilerini düzenleyen ve toplumsal alana katkı sağlayıcı tutum ve davranışlar kazandıran bir eğitim alanıdır.

Din eğitiminin diğer bir amacı da bireyin kültürlenmesine katkı sağlamaktır. Din eğitimi, bir taraftan kültürün korunması ve geleceğe taşınmasına yönelik bir eğitim vermeyi, diğer yandan da bu kültürel varlıkların yeni yetişen nesiller aktarılmasını ve onların kültürlenmelerini sağlamayı amaçlamaktadır.⁶⁶ Kültürel varlıkların çoğu dinî motiftir. Edebiyatta, sanatta, mimaride, mûsikîde kısaca kültürel varlıkların içinde din mutlaka bulunmaktadır. Kültürün oluşmasında önemli katkıları olan dinin öğretilmesini ve kültürün gelecek nesillere aktarılmasını din eğitiminin "kültürel amacı"⁶⁷ olarak tanımlamak mümkündür. Din eğitiminin toplumsal ve kültürel temellerine yönelik açıklamalarımıza, din

⁶⁴ Bkz. B. Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, s. 26 vd.

⁶⁵ B. Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, s. 68.

⁶⁶ Süleyman Akyürek, "İlk ve Orta Öğretimde Din Öğretimi", *Din Eğitimi El Kitabı* (Ed. Recai Doğan-Remziye Ege), s. 95.

⁶⁷ B. Bilgin, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, s. 68.

eğitiminin amaçlarının toplumsal beklentileri karşılayacak nitelikte ve içerikte olması gerektiğini tekrar vurgulayarak son vermek istiyoruz.⁶⁸

Genel eğitimde amaçlar ya da hedefler bakımından benimsenen taksonomi/kategoriler din eğitimi için de geçerlidir. Din eğitiminde de uzak, genel ve yakın amaçlardan söz edebiliriz. Din eğitiminin gerçekleştirmek istediği uzak amaç "iyi insan"dır. Bu iyi insan, İslam inancının teorik temeli içinde ifadesini bulan "Kur'an Ahlâkı ile Ahlâklanmış" insan ya da "İnsan-ı Kamil"dir. Din eğitiminin genel amacı, bireyin dinî eğitilmişlik düzeyini, yani dinin sosyal yönünü içinde gerekli davranışları kazanmayı ve bunları davranışa dönüştürmeyi ifade eder. Başka bir deyişle, bireyin aldığı din eğitimiyle içinde yaşadığı toplumun daha yaşanılır hale gelmesine olumlu katkı yapabilecek duyarlılık ve anlayışa sahip olmasıdır. Yakın amaç ise, bilgi, duygu ve davranış bakımından yeterlilik kazanan bireyin dinden gelen mesajları içselleştirmesini, duygularını, eğilimlerini yönetebilir hale gelmesini sağlamaktır.

Sonuç ve Değerlendirme

Makalenin girişinde de belirtildiği gibi bu çalışmanın amacı, eğitim ile din eğitimi eşlemek yahut birinin yerine diğerini kaim etmek değildir. Eğitimin insanın yetişmesine ve gelişmesine yaptığı katkılar, başka şeylerle kıyaslanmayacak ölçüdedir. Ancak eğitimin amaçlarını tam anlamıyla gerçekleştirebilmesi, kendisinin alt kolları durumunda olan özel eğitim alanları ile işbirliği yapmasına bağlıdır. Bu bağlamda genel eğitim, bünyesinde var olan Eğitim Psikolojisi, Eğitim Sosyolojisi, Genel Öğretim Yöntemleri ve Rehberlik gibi alanlar ile işbirliği yapabilmektedir. Din Eğitimi de genel eğitimin hedeflerine ulaşmada işbirliği yapabilecek olduğu alanlardan birdir. Hele hele ülkemizde olduğu gibi, din eğitiminin genel eğitim içerisinde yer aldığı toplumlarda bu işbirliğini kaçınılmazdır.

Ülkemizde din eğitimi ile genel eğitimin iş birliğine yönelik çabalar bazen tereddütle karşılanmış, bazen bu işbirliğine çeşitli sâiklerle karşı çıkmıştır. Yapılan işbirliği denemeleri çoğu kere bu tereddütler yüzünden sonuca ulaşmada yetersiz kalmıştır. Zaman zaman laiklik ekseninde yapılan tartışmalar sebebiyle din eğitimi, genel eğitimin içinde kendi varlığını ve meşruiyetini koruma çabasına girmiş; sergilenen savunmacı yaklaşım, din eğitiminin eğitim ile işbirliği yapabilmesini daha da zorlaştırmıştır. Bazı zamanlarda din eğitiminin genel eğitim yer almaması gerektiği düşüncesi de dillendirilmiştir.

Din Eğitiminin genel eğitimin içinde bulunmaması gerektiğini düşünenler, bu iki alanın eğitimin genel amaçlarına ulaşabilmesinde işbirliğinin mümkün olamayacağını, hatta din eğitiminin, genel eğitimin okuldaki amaçlarına ulaşmasında engel teşkil edeceğini ileri sürmüşlerdir. Bu tartışmalar, ülkenin siyasi durumuna bağlı olarak, bazen artmış,

---

⁶⁸ N. Altaş, s. 51.

bazen azalmış ancak hiçbir zaman bütünüyle ortadan kalkmamıştır. Bugün de, düşük yoğunluklu olarak tartışılmaya devam etmektedir.

Bu tartışmalardaki ideolojik tutumlar bir tarafa bırakılacak olursa, eğitim ile din eğitiminin, insanın eğitilmesi yönünde amaçları bakımından bir işbirliği imkânına sahip olup olmadıklarına yönelik tartışma büyük ölçüde yeterli bilgiye sahip olunmamasından kaynaklanmaktadır. Bu çalışma, eğitim ile din eğitiminin insanın eğitimi konusundaki görüşlerinden hareketle, bu iki alanın birbiriyle işbirliği imkânını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Bunun için, eğitim ve din eğitiminin tanımları, amaçları ve insan ile ilişkileri yeniden ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Eğitimi ile din eğitiminin, insanın eğitilmesine dair amaçlarının benzer ve farklı yönleri karşılaştırıldığında, farklılıkların daha az olduğu görülecektir. Ancak benzerliklerin çokluğu, eğitim ile din eğitiminin aynı olduğu anlamına gelmemektedir. Neredeyse en eski bilim dallarından biri olan ve çeşitli alt disiplinleri barındıran eğitimi, bağımsız bir bilim alanı olarak farklı konumlandırmak gerekmektedir. Eğitim, bu bakımdan insanın yetiştirilmesi sürecinde bir bakıma “çatı” görevi yapmaktadır. Bu çatının altında, eğitimin amaçlarına ulaşılması konusunda onunla işbirliği yapan bilim dalları bulunmaktadır. Bunlardan biri olan Din Eğitimi, eğitim ile amaçları bakımından bir işbirliğine ve karşılıklı bilgi alışverişine açıktır. Bilimin mantığından ve bilim alanlarının niteliklerinden kaynaklanmayan çeşitli sebeplerle eğitim ile din eğitimi arasındaki alışverişlerin ve işbirliğinin gecikmesinin, hem eğitime hem de din eğitimine zararı olmuştur. Bugün, bu işbirliğinin daha da gecikmesine müsaade edilememelidir.

Eğitimin ve din eğitiminin gerçekleştirmek istediği karakter eğitimi, değer eğitimi, toplumsallaşma ve kültürlenme gibi hususlarda insanlık bugün ciddi sorunlar yaşamaktadır. Bu alanlarda yaşanan sorunların bireysel ve toplumsal yaşamdaki olumsuz etkileri gün geçtikçe artmaktadır. Toplumsal sorunların hem şiddet hem de çeşitlilik bakımından hızla artış göstermesi, eğitim ve din eğitiminin bu sorunların çözümü konusunda işbirliği yapmalarını bir zorunluluk haline getirmiştir. Bu nedenle, eğitim ve din eğitimi birlikte “iyi insan” yetiştirme hususunda tüm imkânlarını ortaya koymalıdır.

Eğitimle din eğitimi arasındaki işbirliği imkânı araştırılırken, bu çalışmada yapılmaya çalışıldığı gibi, alanların farklı yönleri yerine ortak yönlerinin öne çıkarılması gerekmektedir. Yapılan tanımların içeriğine, iki alanda insanın konumuna, insanla münasebetlerinin niteliğine ve insana yönelik ortaya konan amaçlara bakıldığında, aralarındaki bazı nüanslarla birlikte, eğitim ile din eğitiminin birlikte çalışmaya elverişli ve sürece olumlu katkı yapabilecek nitelikte oldukları görülmektedir.

Eğitim ile din eğitimi arasındaki işbirliği imkânının gerçekleşmesinin, kurumsal ortamların bu işbirliğini sağlayacak şekilde düzenlenmesine bağlı olduğunun da bir tespit olarak dile getirilmesi gerekir. İki alanın aynı mekânlarda faaliyet göstermesi, işbirliğini

daha da kolaylaştıracaktır. Daha açık bir ifadeyle, insanın eğitimi konusunda katkı yapan süreçlerden biri olan din eğitiminin, genel eğitimin verildiği ortamlarda gerçekleştirilmesi ve genel eğitimin içinde yer alması gerekmektedir.

Kaynaklar

- Akın, Abdullah, *Cumhuriyet Dönemi Din Eğitimi*, Ensar Yayınları, İstanbul, 2011.
- Akyürek, Süleyman "İlk ve Orta Öğretimde Din Öğretimi", *Din Eğitimi El Kitabı* (Ed. Recai Doğan-Remziye Ege), Grafiker Yayınları, Ankara, 2012.
- Akyüz, Yahya, *Türk Eğitim Tarihi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1989.
- Alaylıoğlu, Ruşen – Oğuzkan, A.Ferhan, *Ansiklopedik Eğitim Sözlüğü*, İnkılap ve Aka Yayınları, İstanbul, 1976.
- Altaş, Nurullah "Din Eğitiminin Bilimselleşme Süreci", *Din Eğitimi* (Ed. Mustafa Köylü-Nurullah Altaş), Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2012.
- Başaran, İbrahim Ethem, *Eğitim Psikolojisi*, Başaran Yayınları, Ankara, 1990.
- Bayraktar, M. Faruk, *İslam Eğitiminde Öğretmen-Öğrenci Münasebetleri*, M.Ü. İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul, 1984.
- Bilgin, Beyza, *Eğitim Bilimi ve Din Eğitimi*, Gün Yayıncılık, Ankara, 1992.
- "Eğitimin İmkânı ve Sınırları Üzerine", *Din Öğretimi Dergisi*, sayı: 4, Ankara, 1985.
- "Çocuğun Manevi Eğitimi", *Din Öğretimi Dergisi*, sayı: 6, Ankara, 1986.
- Bilgin, Beyza - Selçuk, Mualla, *Din Öğretimi*, Gün Yayıncılık, Ankara, 1997.
- Bilhan, Saffet, *Eğitim Felsefesi*, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1991.
- Binbaşıoğlu, Cavit, *Eğitim Düşüncesi Tarihi*, Binbaşıoğlu Yayınları, Ankara, 1982.
- Comenius, Yan Amon, *Büyük Didaktika*, (Çev. Hasip A. Aytuna), MEB. Yayınları, Ankara, 1964.
- Demirel, Özcan, *Öğretme Sanatı*, Pegem Yayıncılık, Ankara, 1999.
- Erden, Münire, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Alkım Yayınları, İstanbul, 1998.
- Ertürk, Selahattin, *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara, 1997.
- Fidan, Nurettin - Erden, Münire, *Eğitime Giriş*, Alkım Yayınları, Ankara,
- Foulque, Paul, *Pedagoji Sözlüğü* (Çev. Cenap Karakaya), Sosyal Yayınları, İstanbul, 1994.
- Gökalp, Ziya, *Terbiyenin Sosyal ve Kültürel Temelleri*, MEB Yayınları, İstanbul, 1974.
- Gutek, Gerold L. *Eğitime Felsefi ve İdeolojik Yaklaşımlar* (Çev. Nesrin Kale), Ütopya Yayınevi, Ankara, 2001.
- İslam Ansiklopedisi*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1993.

- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, TDV Yayınları, İstanbul, 1994,
- Karagöz, S. Savaş, *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Mikro Yayınları, Konya.
- Kıncal, Remzi Y. *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2005.
- Oğuzkan, A. Ferhan, *Eğitim Terimleri Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1981.
- Okumuşlar, Muhiddin-Genç, Fatih, "Din Eğitimi'nin Bilimselleşmesi/Neliği" *Din Eğitimi El Kitabı*, (Ed. Recai Doğan-Remziye Ege) Grafiker Yayınları, Ankara, 2012.
- Özgüven, İ. Ethem, *Bireyi Tanıma Teknikleri*, Pegem Yayınları, Ankara 2002.
- Parladır, Selahattin, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, İzmir, 1996.
- "Din Eğitiminde Hedefler", *DEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı: 9, İzmir, 1995,
- Sönmez, Veysel, *Eğitim Felsefesi*, Adım Yayıncılık, Ankara, 1991.
- Tezcan, Mahmut, *Eğitim Sosyolojisi*, Ankara, 1997.
- Kültürel Antropoloji*, Kültür Bakanlığı Yayınları Ankara, 1997.
- Tosun, Cemal, *Din Eğitimi Bilimine Giriş*, Pegem Yayınları, Ankara, 2001.
- Tümer, Günay – Küçük, Abdurrahman. *Dinler Tarihi*, Ocak Yayınları, Ankara, 1993.
- Ülken, Hilmi Ziya, *Eğitim Felsefesi*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, İstanbul, 1967.
- Variş, Fatma, *Eğitimde Program Geliştirme*, A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara, 1978.
- Yavuz, Kerim, *Günümüzde Din Eğitimi*, Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Adana, 1998.
- Yazır, Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, I-X, Matbaai Ebuzziya, İstanbul, 1935.
- Zengin, Zeki Salih, "Başlangıçtan Cumhuriyet Dönemine Din Eğitimi", *Din Eğitimi* (Ed. Mustafa Köylü Nurullah Altaş) Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara, 2012.

Religion and Religious Education

Citation / ©- Keyifli, Ş. (2013). Religion and Religious Education, *Çukurova University Journal of Faculty of Divinity* 13 (2), 103-126.

Abstract- *Religion and Religious Education are both developer fields of behaviours. There are similarities between Educational goals and objectives of Religious Education. Therefore, these two fields are open to cooperate with each other. However, the secular roots of education and the theological origin of religious education are making difficult in such cooperation between them. This difficulty in the process of cultivating human being causes some problems. Every chance of cooperation must be clarified in dealing with these problems in the process of education of human being. This study aims to help education and religious education to collaborate and cooperate together. In this respect, the issue has been studied and examined in the titles; education, human and education, aims of education, religion, religion and people, religious education, aims of religious education.*

Key words- *Education, religion, religious education, aims of religious education, human being*